

TORMESLİ LAZARILLO

ÇEVİRİ: ERTUĞRUL ÖNALP - ARZU AYDONAT

TORMESLÌ
LAZARILLO

Can Klasik

Tormesli Lazarillo

İspanyolca aslından çeviren: Ertuğrul Önalp-Arzu Aydonat

La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015

7. basım: Mart 2024, İstanbul

Bu kitabın 7. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Emrah İmre

Düzeltili: Ebru Aydın, Zühre Güldoğdu

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çifttehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4020-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

TORMESLİ LAZARILLO

ROMAN

İspanyolca aslından çeviren
Ertuğrul Önalp - Arzu Aydonat

♥can

ERTUĞRUL ÖNALP, 1948'de Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Şu sıra İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesidir.

ARZU AYDONAT, 1984'te İzmir'de doğdu. İlköğretim ve lise eğitimini İzmir Özel Türk Koleji'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli dil okullarında ve özel okullarda eğitimlik yapmaya devam ediyor.

Çevirmenlerin önsözü

İspanya, XVI. yüzyılın ortalarında, Kral II. Felipe'nin saltanatı sırasında Amerika kıtasında, Afrika'da, Avrupa'da geniş topraklara sahip, üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk durumunda olmasına rağmen büyük bir mali kriz yaşamaktaydı. Akdeniz'de ve Kuzey Batı Afrika'da Türklere, Avrupa'da da Protestanlara karşı devamlı olarak sürdürülen savaşlar ülkenin ekonomisini yıpratmakta, gelir kaynaklarını tüketmekteydi. Birbiri ardınca düzenlenen askerî seferler yüzünden tarımda ve sanayideki işgücü eksikliğine bağlı olarak tarlalar ekilmiyor, tezgâhlar çalışmıyordu. Bütün bunlara ek olarak devleti yönetenlerin akılcı bir politika izlememeleri ve harcamalarda kısıntıya gitmemeleri sebebiyle kamu borçları her geçen yıl katlanarak artıyordu. Diğer taraftan saraylarda sıkça düzenlenen baloların harcamalarını karşılamak için devamlı artırılan vergiler fakir halkın sırtına yüklenmekteydi. Üretime katkısı bulunmayan ve nüfusun büyük bir kısmını oluşturan asiller ve kilise mensupları vergilerden muaf olduklarından, ülke ekonomisi bu yükü daha fazla taşıyamadı. Nitekim XVI. yüzyılda başlayan iktisadi kriz XVII. yüzyılda daha da büyüyerek sanayinin ve ekonominin tamamen çökmesine yol açtı. İspanya'nın her köşesinde açlık ve sefalet kol gezmekteydi. Açlığın ve sefaletin toplumda bir ahlak çöküntüsünü de beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. İspanyol toplumunda maddi ve manevi çöküntünün yaşandığı bir sırada, sonradan pikaresk roman (*Novela picaresca*) adı verilecek olan yeni bir anlatı türünün ilk örneği *Tormesli Lazarillo* (*Lazarillo de Tormes*) ortaya çıktı. Bu roman-

da anlatılan dönemin İspanyol toplumuydu, yani sefiller, dilenciler, dolandırıcılar ve kimsesiz çocuklarla dolu bir dünya tüm çıplaklığıyla sergilenmekteydi.

Tormesli Lazarillo 1554 yılında Burgos'ta, Anvers'te ve Alcalá de Henares'te yazarı belirsiz olarak yayımlandığında edebiyatta bir devrim yarattı. O zamana kadar İspanya'da edebiyat alanında gerek kahramanları, gerekse konuları açısından ülkenin gerçeklerinden uzak, hayal ürünü birtakım çoban ve şövalye romanlarının egemenliği söz konusuydu. Avrupa'nın diğer ülkelerinde artık rağbet edilmeyen bu türleri İspanyol halkı beğeniyle okuyordu. Ama *Tormesli Lazarillo*'da olay dizisi okurların yakından tanıdığı çevrede ve zaman diliminde gelişmekteydi. Dönemin İspanyol toplumunun fertlerinin kusurlu yönlerini gözler önüne sermekteydi. Ana kahramanın alt tabakaya mensup biri olması, olayların birinci ağızdan aktarımı, eleştiri unsuru taşıması ve güncel yaşantıyı sunması gibi özelliklerinden dolayı İspanya'da modern gerçekçi romanın öncüsü olarak kabul edilecekti.

Eserde özellikle din adamlarının yolsuzlukları vurgulandığından, yazar hiç kuşkusuz engizisyonun hışımına uğramamak için ismini gizli tutmuştur. Nitekim *Tormesli Lazarillo*'nun yayımlanmasından sonra engizisyon mahkemesi, eseri kara listeye dahil etmekte gecikmedi. Bununla birlikte bu yasaklama, kitabın binlerce nüshasının yurtdışından kaçak olarak ülkeye girmesine ve geniş kitleler tarafından beğeniyle okunmasına engel olamadı. Bunun üzerine Kral II. Felipe eserin bazı kısımlarının çıkarılarak ve bazı ifadelerin değiştirilerek yayımlanmasına izin verdi. Böylece eser sansür edilmiş haliyle 1573 yılında Madrid'de baskıya verildi ve bu şekilde yayımlanması XIX. yüzyılın başlarına kadar sürdü

Pikaresk roman adını, bu türün ana kahramanlarına verilen İspanyolca bir kelime olan *pícaro*'dan alır, bu kelime düzenbaz, haylaz, hilekâr veya serseri anlamına gelir. Toplumun alt kesiminden gelen pikaresk romanların ana kahramanları şövalye romanlarındaki ya da pastoral romanlardaki ana kahramanlar gibi faziletli davranışlar sergilemezler. Genellikle hayatlarını dilenerek ya da farklı efendilere hizmet ederek kazanırlar. Ama *pícaro*, başkalarının malını çalan bir hırsız değildir, o sadece aklını ve becerisini kullanarak ve çoğu zaman da baş-

kalarının saflığından faydalanarak ekmeğini kazanan biridir.

Tormesli Lazarillo'nun başkahramanı Lázaro ya da Lazarillo¹ da bir *pícaro*'dur, doğumundan, sefalet içerisindeki çocukluğuna, olgunlaşp evlendiği döneme kadar başından geçen olayları birinci ağızdan bizlere aktarır.

Tormesli Lazarillo'dan aşağı yukarı yarım yüzyıl sonra, Mateo Alemán tarafından yazılan ikinci pikaresk roman *Guzmán de Alfarache* (Alfarache'li Guzmán) 1599 yılında baskıya verildi. Ama aradan geçen zaman zarfında İspanya'nın durumu daha da kötüleşmiş, açlık ve sefalet de o derecede artmıştı. Dolayısıyla hayatta kalma mücadelesi veren *pícaro*'lar daha kurnaz, daha acımasızdılar. Gerçekten de kendisinden sonra gelen *pícaro*'larla kıyaslandığında çok masum kalan Lázaro, okuyucuda acıma hissi ve sempati yaratmaktadır. Bu yüzden efendilerinin kendisinden esirgedikleri yiyeceği elde etmek için yaptığı şeytanlıklar mazur görülmektedir.

Üçüncü pikaresk roman *El viaje entretenido* (Eğlenceli Yolculuk) 1603 yılında Agustín de Rojas tarafından yayımlandı. Bunu, yazarı kesin olarak bilinmeyen *La pícaro Justina* (1605, Düzenbaz Justina) izledi. Tarih sırasına göre diğer pikaresk romanlar, Alonso Jerónimo de Salas Barbadillo tarafından yazılan *La hija de Celestina* (1612, Celestina'nın Kızı); Vicente Espinel'in yazdığı *Vida del escudero Marcos de Obregón* (1618, Uşak Marcos de Obregón'un Hayatı) ve Alcalá Yáñez y Ribera'nın eseri *Alonso, mozo de muchos amos* (1624, Herkesin Uşağı Alonso) en önemlilerindendi. Francisco de Quevedo'nun yazdığı *El Buscón* (1626, Dolandırıcı) ve Luis Vélez de Guevara'nın 1641 yılında yayımladığı *El diablo cojuelo* (Topal Şeytan) adlı eserler pikaresk romanın son önemli örnekleriydi. XVII. yüzyılın ortalarına kadar devam eden pikaresk romanın sonraki yüzyıllarda da birkaç örneği görülmüşse de, bu edebî tür artık önemini ve güncelliğini yitirmiş olduğundan bunlar halkın ilgisini pek çekmemiştir.

Tormesli Lazarillo ve diğer pikaresk romanlar gerçekçi yapılarından dolayı dünya edebiyatını etkilemişlerdir. Pikaresk

1. (İsp.) Lazaro'cuk anlamında. Romanın birçok yerinde ana kahramanın adı Lázaro olarak geçmektedir. (Ç.N.)

romanların en fazla etkisi Fransız ve İngiliz edebiyatında görülmektedir. Lesage'ın, *Historia Gil Blas de Santillana* (Gil Blas de Santillana'nın Maceraları) adlı eserinde ve Molière'in *Tartuffe* (Tartüf) adlı eserinde *Marcos de Obregón*'un önemli tesiri vardır. İngiliz edebiyatında bu türün en önemli örneği olarak kabul edilen *Moll Flanders*, *Pícara Justina*'dan esinlenerek yazılmıştır. Alman edebiyatında ise Grimmelshausen'in *Simplicissimus* adlı eserinde *Guzmán de Alfarache*'nin etkisi barizdir.

Tormesli Lazarillo'yu üslubuna ve metnine sadık kalarak Türkçeye kazandırmak bizim için zor ama zevkli bir uğraş oldu. Çeviri sırasında eseri ilk kez okuduğumuz zamanki gibi aynı heyecanı duyuyor ve bu kimsesiz çocuğun çektiği sıkıntıları sanki kendimiz yaşıyorduk. Öyle ki Lazarillo'nun, açlık yüzünden çektiklerini anlattığı satırlarda, zaman zaman ona acımdan kendimizi alıkoyamıyorduk. Her ne kadar ana kahraman bir *pícaro* olsa da yaptığı düzenbazlıkların haklı bir nedeni vardı. Hizmet ettiği efendiler genellikle son derece cimri ya da beş parasız olduklarından çocuğu aç bırakıyorlardı. Üstelik aç kaldığı yetmezmiş gibi ayrıca bazı efendilerinden sebep-siz yere dayak da yiyordu. Tüm güçlülere karşın Lázaró'nun zekâsı ve becerisi sayesinde hayatta kalmayı başarması takdire şayandı. Yüzyıllardır beğeniyle okunan bu klasik eseri Türk okurlarının da beğeneceğini umuyoruz.

Ertuğrul Önalp
Arzu Aydonat

Önsöz

Kimsenin bilmediği, duymadığı öyle önemli olaylar vardır ki, bunlar hasıraltı edilmemeli ve herkes tarafından öğrenilmelidir; çünkü dinleyenlerin ve okuyanların bunlardan kendileri için bir ders çıkarmaları mümkündür. Bu konuda Plinius¹ şöyle der: “Bir kitap ne kadar kötü olursa olsun içinde mutlaka yararlı bir şey vardır.” Bilindiği gibi herkesin zevki farklıdır, birinin yemeyip bıraktığı bir şeyi bir diğeri çok lezzetli bulabilir. Aynı şekilde bir kimsenin değersiz gördüğü bir olay bir başkası için önemli olabilir. Anlatılanlar çok kötü değilse ve kimseye bir zarar vermiyorsa ifşa edilmemesi için bir neden yoktur. Eğer yazılardan bir ders almak, fayda sağlamak söz konusu olmasaydı hiç kimse kitap yazmaya kalkışmazdı. Zahmetsiz yazı yazılmaz, herkes emeğinin karşılığını almak ister; ama emeğin karşılığı her zaman para değildir, bir beğeni ya da övgü de yazarı mutlu etmek için yeterli olabilir. Tullius’un² da dediği gibi, “Övgü sanatın teşvikçisidir.”

Bir kaleyi fethetmek için surlara tırmanan askerin hayatına susamış olduğu düşünülebilir mi? Tabii ki hayır,

1. Gaius Plinius Secundus (MS 61-113): *Epistulae* adlı eseri kaleme alan Latin yazar. (Ç.N.)

2. Marcus Tullius Cicero (MÖ 106-43): Romalı yazar ve hatip. (Ç.N.)

onun tehlikeye atılmasının esas sebebi takdir edilme, övölme arzusudur. İşte edebiyatta da aynı durum söz konusudur. Bir hatibe, “Ne güzel konuştunuz,” denilecek olsa bu övgü onu rahatsız eder miydi?

İtiraf etmeliyim ki, ben de başkalarından farklı değilim. Sade bir üslupla yazdığım bu yazılar okurların hoşuna giderse bu beni mutlu eder; ayrıca hayatın sillesini yemiş kimsesiz bir insanın karşılaştığı tehlikeleri, başına gelen talihsizlikleri öğrenmeleri de beni sevindirir.

16. yüzyıldaki ekonomik kriz sebebiyle İspanya'nın her köşesinde açlık ve sefalet kol gezmekteydi, bu durumun bir ahlaki çöküntüyü de beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. İspanyol toplumundaki bu maddi ve manevi çöküntünün ortasında, 1554 yılında, sonradan pikaresk roman adı verilecek yeni bir anlatı türünün ilk örneği olan *Tormesli Lazarillo* ortaya çıktı. Din adamlarının ahlaksızlıklarına bolca yer veren bu eser, engizisyonun hışmına uğramamak için imzasız olarak basıldı.

Sefiller, dilenciler, dolandırıcılar ve kimsesiz çocuklarla dolu bir dünyayı tüm çıplaklığıyla sergileyen *Tormesli Lazarillo*, dönemin İspanyol toplumuna ayna tutan bir klasik.

#dünyaklasikleri #ispanyolklasikleri #pikareskroman #cervantes
#engizisyon #dinadamları #ahlaksızlık

Kıtık no: Luis Santamaría Pizarro

 CAN

can yayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [X](#) can yayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4020-6

9 789750 740206